

CD-ROM-on a magyar sajtóbibliográfia

Az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) az Arcanum Databases munkatár-saival együttműködve 1995 óta DOS verzióban CD-ROM-on is megjelenteti a „Magyar Nemzeti Bibliográfia – Könyvek” (MNBK) elnevezésű adatbázist. 1995-ben egy, 1996-ban két lemez készült el. Az 1996. évi második lemezen két adatbázis szerepel, az MNBK-n kívül a „Magyar Nemzeti Bibliográfia – Periodikumok” (MNBK) adatbázis is.

Az MNBK/CD optimális használatához szükséges feltételek:

IBM 386 (vagy nagyobb) számítógép,
VGA monitor,
HP III lézernyomtató,
MS DOS 6.2,
legalább 540 Kbyte szabad hagyományos memória,
CD-ROM meghajtó.

Azok számára fontos, akik az MNBK első két CD-ROM-ját már ismerik: ez a lemez nem csupán tartalmilag bővült, de abban is eltér az előzőektől, hogy tartalmazza az installáló programot – ennek beindításához a lemez címkéjén található az utasítás:

d:\install c:

Az installálás folyamatában dönteni kell az adatbázisok nyelvét illetően: magyar vagy angol nyelvű változatot lehet választani (ez a döntés később, az adott adatbázis használata közben megváltoztatható a felső menüsor *Opció* menüjéből a *Nyelvváltás* behívásával). Ugyancsak dönteni kell a kódkészletre vonatkozóan: a rendszer felajánlja az MNB kódkészletet a billentyűzetre, a monitorra, valamint a nyomtatóra.

Az installálás után az adatbázisokat **c:\nektar** begépelésével érjük el. A bejelentkező képernyő ismét választási lehetőséget kínál, a kurzormozgató billentyűvel kell eldönteni, hogy a két adatbázis közül melyiket akarjuk használni.

*

Jelen cikk csupán a sajtóbibliográfiai adatbázis ismertetésével foglalkozik, ezért a továbbiakban csak a **Magyar Nemzeti Bibliográfia – Periodikumok** adatbázisról lesz szó, ennek címképernyője jelenik meg az adatbázis-választás után (*1. sz. illusztráció*).

Az MNBK rekordjai az OSZK MNB Sajtóbibliográfia Szerkesztőségében épített és továbbépülő **IKB – Magyar Periodika Adatbázis** rekordjainak ARCTIS alá konvertálásából alakultak.

Magyar Nemzeti Bibliográfia - Periodikumok
Hungarian National Bibliography - Periodicals
1986-1996

Lezárva: 1996. szeptember
ISSN 1416-5414

Országos Széchényi Könyvtár

Szoftver: ARCANUM Databases

Készült a Magyar Nemzeti Bibliográfia Sajtóbibliográfia
Szerkesztőségében az IKB - Magyar Periodika adatbázis alapján

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával

Budapest 1996

A lemezen lévő bibliográfiai tételek gyűjteménye az OSZK tulajdona. A lemez, illetve a lemezen lévő anyag eladásához, forgalmazásához, kölcsönzéséhez vagy elajándékozásához az OSZK írásbeli engedélye szükséges.

Összön le egy billentyűt!

1. sz. illusztráció

Az adatbázis 3 rekordtípust tartalmaz: 12 500 kiadványrekordot, 8018 testületi rekordot és 204 szakcsoportrekordot.

A 3 rekordtípushoz tipográfiailag elkülönített mutatótételek tartoznak (2. sz. illusztráció).

Az illusztráción nem látszik, a képernyőn viszont igen: a kiadványrekordokra vonatkozó mutatók zöld színűek, a testületi rekordra vonatkozó mutató sárga, a szakcsoportrekordokra vonatkozó mutatók pedig rózsaszínűek. Keresésnél csak a kiadványrekord mutatótételei kapcsolhatók össze keresőkérdésként, de a program előnye, hogy kapcsolatot tud kialakítani nem csupán a kiadványrekordok

Készülő halmaz

Sorszám: 1.

Fájl neve: SET_0001

Mutatók:

Kérdések:

Operátor:

ISSN:

Cím, szavas:

Cím, teljes:

Közreadó:

Földrajzi név:

Kiadó:

Indulási év:

Megszűnési év:

Periodicitás:

ETO:

Személynév:

MFN:

Testületi név:

Szakcsoport:

Tárgyszó:

2. sz. illusztráció

között, hanem a kiadványrekordok és a testületi rekordok, valamint a kiadványrekordok és a szakcsoporthekordok között is.

A lemez használatára vonatkozó valamennyi információt jelen cikk nem tartalmazhatja, ezek megtalálhatók az adatbázis helpjeiben. Az F1 billentyűvel szinte minden művelettel kapcsolatban elérhetők a vonatkozó súgók, amelyek szinte feleslegessé teszik a nyomtatott dokumentációt, hiszen az aktuális műveletnél hívható elő a segítséget tartalmazó szöveg. Az alábbiakban elsősorban azok a műveletek kapnak hangsúlyt, amelyek – véleményünk szerint – hozzásegítik az adatbázis használóit ahhoz, hogy minél több szempontú, minél szűkebb keresés eredményeképpen a kívánt találati halmazt kapják meg.

KIADVÁNYREKORDOK

Az adatbázis kiadványrekordjai az 1986-1996 között Magyarországon megjelent és az OSZK-nak kötelezpéldányként beszoigálatott periodikumok bibliográfiai és besorolási adatait tartalmazzák. Az 1986-ban vagy azt követően indult periodikumok esetében a feldolgozás az induló szám alapján, a változó adatok regisztrálása pedig az évenkénti első szám alapján történt. Az 1986 előtti periodikumokra vonatkozóan az egyes rekordokban megtalálhatók az indulás adatai, esetenként az előző cím, 1986-tól pedig a rögzítés évében érvényes, valamint a változó adatok az évenkénti első szám alapján.

A kiadványok valamennyi megváltozott adatát a *CUSTOM* formátum tartalmazza. Az adat után $\wedge x$ almezőben megadott évszám (az év utolsó két számjegye!) azt jelzi, hogy az adat mikortól érvényes, az $\wedge y$ almezőben megadott évszám pedig azt, hogy az adat meddig volt érvényes. Ha egy adat csak egy évig volt érvényes, azt sok esetben $\wedge t$ almezőben megadott évszám követi.

A többi formátum vagy az induló szám (illetve az elsőként rögzített szám) vagy az utolsó szám adatait tartalmazza:

BIBL – a kiadvány szabványos bibliográfiai leírása az induló szám alapján (1986-ban vagy ezt követően induló kiadványok esetében)

KATAL – a kiadvány legjellemzőbb adatai az elsőként rögzített szám alapján (katalóguscédula forma)

LABEL – a kiadvány legjellemzőbb adatai az utolsóként rögzített szám alapján (címkés forma)

MNBP – a kiadvány legjellemzőbb adatai az utoljára rögzített szám alapján (katalóguscédula forma)

A képernyő jobb alsó sarkában fel van tüntetve annak a formátumnak a neve, amelyikben éppen megjelenik az adott tétel.

Bármelyik megjelenített kiadványtétel esetében lehetőség van arra, hogy a vele bibliográfiai kapcsolatban levő többi tételt (előző cím, későbbi cím) is megkeressük és megjelenítsük. Erre szolgál az F7 billentyű.

Keressük például azt a tételt, amelyikben az ISSN 0238-5406 nemzetközi azonosítószám szerepel. Találati eredmény: 1 tétel. Enter után az egysoros megjelenítés látható a képernyőn:

0238-5406 A hungarológia oktatása

F2-vel kiválaszthatjuk azt a formátumot, amelyben a kiadvány többi adatát is látni kívánjuk (legyen ez ebben a példában a *BIBL* formátum), majd az F5 billentyűvel megjelenítjük a tételt. Akár az egysoros megjelenítésnél, akár a teljes formátumnál lehetőség van arra, hogy az F7 funkcióbillentyűvel új keresést indítsunk el, ennek eredményeképpen a talált tételek száma: 3. Ezeket ismét megjeleníthetjük akármilyen formában. A 3 tétel *BIBL* formáját az alábbi illusztrálás mutatja:

Keresés Megjelenítés Nyomatás Opció Kilépés 258Kb Set 1 1/1

Magyar Nemzeti Bibliográfia Periodikumok

A hungarológia oktatása : a Magyar Lektorai Központ szakmai és módszertani kiadványa / szerk. Giay Béla. - 1.évf. 1. (1987)-4.évf. 7/8. (1990). - Budapest : M. Lektorai Közp., 1987-1990. - 24 cm
Evenként kétszer. - Előzmény: Magyar nyelv külföldieknek, ISSN 0230-8088 (85/2113.). - Folytatás: Hungarológia, ISSN 1217-4343
ISSN 0238-5406 = A hungarológia oktatása
809.451.1 * 378

[BIBL.FRM]— < >

F2-Formátum F3-Keresés F5,ESC-Rövid F7-Kapcsolat F9-Menü -Következő lőző

3. sz. illusztráció

Megjegyzés: A tételekben megadott hivatkozásból látszik, hogy összesen 5 kiadvány bibliográfiai kapcsolatáról van szó. Azért van csupán 3 találat, mert az adatbázis nem tartalmazza a Magyar nyelv külföldieknek c. periodikumot, ez ugyanis 1996-ban már nem jelent meg, valamint a Hungarológiai ismerettár c. sorozatot, ez ugyanis nem tartozik az adatbázis gyűjtőkörébe.

A keresés szűkítése

A keresés a mutató tételei között böngészéssel, ill. meghatározott keresőszó (vagy egy részének) megadásával végezhető. A keresőkérdések balról és jobbról csonkolhatók, ill. logikai operátorral összekapcsolhatók. Az adatbázis tartalmaz három előre megszerkesztett keresőkérdést, ezek az alábbiak:

ERV_014A ERV_022A ERV_171P

Ha a *Kiadó* mutatótételből választott keresőelemekhez az ERV_014A keresőkérdést, a *Közreadó testület* mutatótételből választott keresőelemekhez az ERV_022A keresőkérdést, illetve egy kiválasztott *Periodicitáshoz* az ERV_171P keresőkérdést (S) operátorral kapcsoljuk, csak azokat a tételeket kapjuk találati eredményként, amelyek még nincsenek lezárva, és amelyekben a keresőkérdés-ként megadott adat az utolsó szám alapján is érvényes.

Ha például azokat a periodikumokat keressük, amelyeket a Népszava adott ki, a kurzorral a Kiadó mutatótételnél állva megnyitjuk az indexet. A Népszava begépelésekor az alábbi indextételeket kapjuk:

Keresés Megjelenítés Nyomtatás Opció Kilépés 257Kb Set 2 3/3

Készülő halmaz	Magyar Nemzeti Bibliográfia Periodikumok	Fájl neve: SET_0003
	Sorszám: 3.	
KIADO		
+ 70 NÉPSZAVA		Operátor:
+ 1 NÉPSZAVA GOND.		
+ 1 NÉPSZAVA KÖNYV KFT.]		
+ 1 NÉPSZAVA LAPK.		
+ 1 NÉPSZAVA RT.		
1 NÉPSZAVA UJ NAP		
+ 5 NÉPSZAVA]		
1 NÉPSZINHÁZ		
1 NÉPTÁNCKÖR KULT. EGYES.]		
1 NÉPUJSÁG KFT.		
1 NFF		
8 NGKM		
1 NGKM SAJTO ÖNÁLLO OSZT.		
3 NHK		
Tárgyszó:		

PgUp/PgDn +,*, Home/End Del Enter-Kiválasztás Esc-Kilépés

4. sz. illusztráció

A kinyomtatott képernyőn látszik, hogy a kiadványokban a Népszava több változatban jelenik meg névváltoztatás, funkcióváltozás miatt. Azt hiszem, érdemes azt is hangsúlyozni, hogy a kiadványban nem szereplő, külső forrásból vett adatokat szögletes zárójelben rögzítjük. Ez az indexben a szögletes zárójel zárójelével jelenik meg (itt: **Népszava**). A kinyomtatott képernyőformában + jellel jelöltük a keresőkérdés kiválasztott elemeit. A találati eredmény: 78 tétel. Ezek közül a kiadványok közül újabb kereséssel kiválaszthatjuk mindazokat, amelyek az adatbázisban még „élőként” szerepelnek, s az utolsóként rögzített számot is a Népszava adta ki. Talán nem felesleges ezt a keresési folyamatot részletesen ismertetni:

- A kurzor a Kiadó mutatótételen áll.
- Töröljük az előbbi keresést (Ctrl y).
- Az F4 billentyűvel a parancsmódú keresésre állunk.
- F3-mal az eddigi keresőkérdéseket megnézhetjük, és válogathatunk közöttük. A kurzor az ERV_014A elmentett keresőkérdésen áll, enterrel rögzítjük a parancsmódú keresés sávjába.
- F5-tel előhívjuk az operátorokat, közülük az (S)-et választjuk, enterrel ezt is rögzítjük.
- Ismét F3, a kurzorral lépegetve az elmentett kérdések között megkeressük azt a kérdést, amit szűkíteni akarunk. Enterrel rögzítjük, a parancsmódú keresés sávjában az operátor után fog megjelenni.
- Végrehajtjuk a keresést, ennek eredménye 15 tétel. Ezek azok a kiadványok, amelyeket a szűkített kereséssel kerestünk.

Magyar Nemzeti Bibliográfia Periodikumok		
Készülő halmaz	Sorszám: 4.	Fájl neve: SET_0004
Mutatók:	Kérdések:	Operátor:
ISSN:		
Cím, szavas:		
Cím, teljes:		
Közreadó:		
Földrajzi név:		
Kiadó:		
Indulási év:		
Megszűnési év:		
Periodicitás:		
ETO:		
Személynév:		
MFN:		
Testületi név:		
Szakcsoport:		
Kérdés		
#ERV_014A (S) #SET_0003		

Enter-Megjelenítés Bármely más billentyű-Folytatás

5. sz. illusztráció

Ugyanilyen módon lehet kezelni a rendszer másik két rögzített keresőkérdését is.

TESTÜLETI REKORDOK

Az IKB adatbázis a kiadványtételekben nyilvántartja a kiadványok közreadó testületének nevét egységesített formában, valamint az ettől eltérő neveket: hivatalos, rövidített név, más nyelvű, illetve a kiadványban szereplő egyéb névforma. Ezekből az adatokból alakultak a testületi rekordok, amelyekben mindezek a névformák szerepelnek, sőt az adott testület előző és későbbi egységesített neve is fel van tüntetve.

Ha keresőelemként a testület egységesített nevét választjuk, a találati halmaz tartalmazza a keresett testület rekordját, valamint közvetlen jogelődjének (jogelődjeinek) és közvetlen jogutódjának (jogutódjainak) rekordjait is (amennyiben ezek az adott kiadvány feldolgozása során ismertté váltak). Példánkban az indexből a **Magyarország. Ipari és Kereskedelmi Minisztérium** indextételt választottuk keresőkérdésnek. A tételek száma: 3, ennek egysoros megjelenítése után F5-tel a teljes testületi tételeket kapjuk. Lapozni ebben a fázisban a kurzormozgató billentyűkkel lehet (6. sz. illusztráció).

Akármelyik testületi névhez megkapjuk a kapcsolódó kiadványtételeket az F7 segítségével. Példánkban ESC billentyűvel visszatértünk az egysoros megjelenítés képernyőjére, itt az első tételhez kerestük a kiadványkapcsolatot (7. sz. illusztráció).

Az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium az alábbi (8. sz. illusztráció) 12 kiadványban szerepel közreadóként (egysoros megjelenítés).

Szakcsoport: 059
A szakcsoport neve: Naptárak * Almanachok
Utaló: Almanachok
Csillagászati évkönyvek
Évkönyvek, csillagászati
Eseménynaptárak
Évfordulónaptárak
Kalendáriumok
Rendezvénynaptárak
Versenynaptárak

[BIBL.FRM]—< >

F2-Formátum F3-Keresés F5,ESC-Rövid F7-Kapcsolat F9-Menü -Következő lőz6

6. sz. illusztráció

Magyarország. Ipari és Kereskedelmi Minisztérium
Magyarország. Ipari Minisztérium
Magyarország. Kereskedelmi Minisztérium

Találati halmaz info.

Kérdés: MFN=(KOZR="Magyarország. Ipari és Kereskedelmi
Minisztérium")

Tételek száma a halmazban: 12

Enter-Megjelenítés Bármely más billentyű-Folytatás

7. sz. illusztráció

SZAKCSOPORTREKORDOK

A kiadványokat a feldolgozás során a rövidített ETO alapján kialakított szakcsoportokba soroljuk. E szakcsoportok, valamint a hozzájuk tartozó megnevezések (tárgyszavak, utalók) alkotják a szakcsoportrekord adatait.

A szakcsoport index a szakcsoportokat, a tárgyszó index a tárgyszavakat és az utalókat tartalmazza. A 'Kalendáriumok' indextételt jelöltük ki keresőkérdés-

0209-5289	Ellenőrzés Hungary's foreign trade
0866-1944	Ipari és kereskedelmi közlöny
0230-3280	Ipari szemle
1215-4849	Kereskedelmi magazin
0451-7652	Kereskedelmi szemle
0139-1933	Kirakat (Budapest) (1957)
1215-1203	Külkereskedelmi tájékoztató Külkereskedelmi termékforgalom Newsletter Vengriá
0237-1545	Szolgáltatás, külkereskedelem Ungarische Wirtschaftshefte

Ins Del Space F2-Formátumváltás F3-Keresés F5-Teljes tétel F7-Kapcsolat F9-Menü

8. sz. illusztráció

nek, 1 találatot kaptunk, ennek egysoros megjelenítése a szakcsoportot és a szakcsoport nevét tartalmazza:

059	Naptárak * Almanachok
-----	-----------------------

Ins Del Space F2-Formátumváltás F3-Keresés F5-Teljes tétel F7-Kapcsolat F9-Menü

9. sz. illusztráció

A teljes formátum kiegészül az utalókkal is (10. sz. illusztráció).

Itt is van lehetőség kapcsolatteremtésre azokkal a kiadványrekordokkal, amelyekben az adott szakcsoport szerepelt. A folyamat azonos a testületi rekordnál leírttal.

Egészesített név:	Magyar Nemzeti Bibliográfia Periodikumok
Utaló:	- Magyarország. Ipari és Kereskedelmi Minisztérium - IKM - Ipari és Kereskedelmi Minisztérium - Ministerium für Industrie und Handel - Ministerstvo promyšlennosti i torgovli - Ministry of Industry and Trade
Előbb:	- Magyarország. Ipari Minisztérium - Magyarország. Kereskedelmi Minisztérium

[BIBL.FRM]—< >

F2-Formátum F3-Keresés F5,ESC-Rövid F7-Kapcsolat F9-Menü -Következő lőző

10. sz. illusztráció

FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK

Az MNB/CD évenként kétszer fog megjelenni. Az 1997. évi első lemezen mindkét adatbázis DOS és WINDOWS alatt is használható. A WINDOWS-os adatbázisok kezelőfelülete természetesen megváltozik az eddig megszokotthoz képest.

Az MNBP adatbázisban a tételek adattartalma és a formátumok viszont nem módosulnak. Az index bővülni fog: az IKB adatbázisban nyilvántartott megyekód konvertálásával a Földrajzi név index tartalmazni fogja a megyék 1996. évi nevét is. Ezzel az indextétellel könnyen meg lehet találni egy megye valamennyi kiadványát.

További fejlesztésként egy új mutatót is tartalmazni fog az adatbázis. Tárgyévi tételeknek neveztük el, tételei évszámok, melyek arra adnak választ, hogy egy adott évben milyen kiadványok jelennek meg. Az adatbázis használói között bizonyára vannak olyanok, akik használták az éves sajtóbibliográfiát*. Ennek kiadását az Országos Széchényi Könyvtár az 1989/1990. tárgyévi kötettel befejezte. Attól kezdve az IKB adatbázis állt a használók rendelkezésére, 1996-tól pedig az MNBP adatbázis CD-ROM-on. Az adatbázisok tartalmazzák ugyan valamennyi feldolgozott kiadvány adatait, de csak több keresőkérdés bonyolult összekapcsolásával sikerült megtalálni az egy adott évben megjelent kiadványok halmazát. Az ismertetett fejlesztéssel a következő CD-ROM használói már egyetlen kere-

* Ld. melléklet

sőkérdéssel megkapják ezeket a tételeket. Sőt könnyen választ kapunk olyan kérdésekre, hogy melyek azok a kiadványok, amelyek egy adott évben egy adott megyében vagy egy adott témakörben jelentek meg. Természetesen a tárgyévi tétel bármilyen más mutatóból vett keresőkérdéssel összekapcsolható, ezzel a találati eredmények pontosabbak lesznek.

Távolabbi terveink szerint az MNBP is szabványos rekordszerkezetben és szabványos bibliográfiai adatcsere formátumban (HUNMARC) fog megjelenni. Ezzel lehetőség nyílik az adatbázis letöltése után további hasznosításra.

Nagy Anikó

MELLÉKLET

02706

HB 1649

Magyar nemzeti bibliográfia. Időszaki kiadványok bibliográfiája

Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)

1981-1989/1990. - Budapest : OSZK. 1983-1994.

Évenként, az egyes kötetek késve jelennek meg. - A kiadvány alapjául szolgáló adatbázis 1996-tól CD-ROM-on jelenik meg: Magyar nemzeti bibliográfia. Periodikumok (CD-ROM), ISSN 1416-5414

ISSN 0231-4592

050 * 015

Szerk.: Dr. Nagy Zsoltné fel.szerk., Szilasiné Szmrtnik Márta, Nyiri Gyöngyvér

szerk. OSZK 1014 Budapest, Budavári Palota F.ép. Levélcím: 1827 Budapest Tel.:175-7533/446

Terj.: 620 példányban